

Cegielski, Piotr

Wolnomularstwo w Finlandii w siedemdziesięciolecie pracy w niepodległym kraju : krótka charakterystyka

Ars Regia 6/1 - 2 (11 - 12), 257-261

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Wielkiej sympatii Szwedów przysporzyło mu małżeństwo z angielską aktorką, Lillian Craig, którą poślubił w 1976 roku, po trzydziestu trzech latach wspólnego życia. Zgodnie z wolą swego ojca nie mógł ożenić się z osobą nie należącą do arystokracji zanim obecny monarcha, Karol XVI Gustaw, nie objął tronu i nie wstąpił w związki małżeńskie. Do tego momentu ksiączę był bowiem ciągle pretendentem numer dwa do szwedzkiej korony.

Po śmierci Wielkiego Mistrza pracami Zakonu Szwedzkich Wolnomularzy kieruje były Namiestnik Wielkiego Mistrza i Przewodniczący Rady Najwyższej, Gustaw Piehl¹.

Przypisy:

¹ Rozmowa z Gustawem Piehlem zob. „Ars Regia” nr 1/2 (9/10) 1995/1996, s. 174 – 177.

Piotr Cegielski (Sztokholm)

WOLNOMULARSTWO FINLANDII W SIEDEMDZIESIĘCIO-PIĘCIOLECIE PRACY W NIEPODLEGŁYM KRAJU (krótka charakterystyka)

W 1997 roku fińska masoneria obchodziła siedemdziesiątą piątą rocznicę pracy w niepodległym kraju. Historia tego ruchu w Finlandii sięga jednak znacznie głębiej.

Początki

Wolnomularstwo dotarło do tego kraju wraz z ideami Oświecenia w połowie XVIII wieku. W tym czasie kraj ten był częścią Królestwa Szwecji, dlatego wszystkie powstałe wtedy loże związane były z masonerią szwedzką. Pierwsza fińska Loża „Św. Augustyn”, założona formalnie w 1756 roku w Sztokholmie, rozpoczęła pracę dwa lata później w Turku (szw. Aabo), najważniejszym wówczas mieście Finlandii. Jej pierwszym mistrzem był rotmistrz (późniejszy marszałek szwedzkiego dworu) John Jennings. W 1762 roku wraz z większością swych członków, którą stanowili oficerowie szwedzkiej armii, Loża „Św. Augustyn” przeniosła się z Turku do Helsinek. Oba te miasta tworzyły w następnych latach jedyne centra aktywności masonskiej w Finlandii.

Po opanowaniu Finlandii przez Rosję w 1809 roku, mimo dość dużej autonomii przyznanej jej w ramach Imperium, masonów poddano szykanom, utracili oni łączność z braćmi w Szwecji. Wielu wyemigrowało do tego kraju. W rezultacie w 1813 roku fińskie wolnomularstwo podjęło decyzję o uspieniu łóż i przekazaniu swego majątku na cele dobroczynne.

W 1822 roku działalność masonska została formalnie zakazana przez cara Aleksandra I. Finowie mogli jednak uczestniczyć w pracach łóż poza granicami imperium rosyjskiego aż do roku 1848, kiedy prawo to odebrał im Mikołaj I.

W wolnej Finlandii

Po odzyskaniu przez Finlandię niepodległości (1917 rok) z inicjatywy reemigrantów z USA (przede wszystkim Jussi'ego E. Tuokkoli'ego) powstała w Helsinkach pierwsza loża, Suomen Loosi No 1. Inicjowana 18 sierpnia 1922 roku, związana z wolnomularstwem amerykańskim, a następnie angielskim, położyła podwaliny pod rozwijający się później oryginalny fiński system masonski. Szwedzka Loża „Św. Augustyn” reaktywowała natomiast swą działalność w roku 1923.

Jednym z wybitnych członków loży nr 1 był światowej sławy kompozytor Jean Sibelius, który w 1927 roku skomponował dla niej rytualną muzykę (opus 113), wykorzystywaną do dziś w pracach fińskich (a także wielu innych, na przykład amerykańskich czy argentyńskich) świątyń. Wkrótce po inauguracji prac masonskich w Helsinkach powstały kolejne dwie loże, „Tammer” w Tampere i „Phoenix” w Turku. Pozwoliło to w 1924 roku na powołanie Wielkiej Loży Wolnych i Uznanych Masonów w Finlandii – *Suomen Vapajden ja Otettujen Muurarien Suurloosi*, która otrzymała swą konstytucję od Wielkiej Loży Stanu Nowy Jork. Nieco później została ona uznana przez Zjednoczoną Wielką Lożę Anglii. Pierwszym fińskim Wielkim Mistrzem wybrano konsula Axela Solitandera, który piastował ten urząd do 1940 roku.

W latach trzydziestych, mimo nacisków ze strony skrajnej prawicy oraz ataków prasowych, które nastąpiły po antymasonskiej propagandzie w hitlerowskich Niemczech, Wielka Loża nadal była aktywna, choć musiała pójść na pewne ustępstwa, dotyczące na przykład zwolnienia z łóż oficerów. Podobne kontrowersje w kwestii przynależności do zakonu duchownych Kościoła luterńskiego nie pociągnęły za sobą równie drastycznych decyzji. W latach 1939 i 1940 w parlamencie próbowano (bez powodzenia) wprowadzić zakaz działalności łóż. Dopiero w lutym 1941 roku, ulegając presji sojuszniczej Trzeciej Rzeszy (uległ jej nawet ówczesny premier, późniejszy prezydent, a zarazem mason, Risto Ryti), loże zawiesiły przejściowo prace. Wznowiono je w styczniu 1945 roku. Obok wymienionych już Jeana Sibeliusa (1865 – 1957) i Risto Ryti'ego (1889 – 1956) do najwybitniejszych fińskich masonów należeli: Carl Gustaf Mannerheim (1867 – 1951), marszałek,

prezydent Finlandii w latach 1944 – 1946; Juho K. Paasikivi (1870 – 1956) – prezydent w okresie 1946 – 1956; Eliel Saarinen (1873 – 1950), wybitny architekt; oraz Toivo Tarjanne (1893 – 1988), wieloletni przewodniczący Sądu Najwyższego.

Powojenny dynamizm

Od początku lat pięćdziesiątych fińskie wolnomularstwo rozwijało się zgoła lawinowo i wyszło szeroko poza trzy największe miasta kraju. Liczba łóż wzrosła z pięciu do ponad stu. W latach 1961, 1971 i 1983 Wielka Loża zaakceptowała pięć dodatkowych systemów stopni powyżej trzech stopni symbolicznych: Wielką Lożę Mistrzów Znaku (*Grand Lodge of Mark Master Masons*) w Finlandii, Wielką Kapitułę Królewskiego Sklepienia (*Grand Chapter of Royal Arch*) w Finlandii, Dawny i Uznany Ryt (*Ancient and Accepted Rite*) w Finlandii oraz stopnie Rycerzy Templariuszy (*Knights Templar*) i Rycerzy Maltańskich (*Knights of Malta*), tworzących obrządek dość zbliżony do Rytu Yorku, zwanego amerykańskim lub angielskim, mimo że nie jest jego dokładnym odwzorowaniem.

W połowie lat osiemdziesiątych wokół fińskiej masonerii wytworzyła się atmosfera niezdrowej sensacji, spowodował ją opublikowany przez tygodnik „Apu” pełny rejestr członków zakonu. Burza w prasie i radiu powoli ucichła, między innymi dzięki publicznemu oświadczeniu arcybiskupa Finlandii, w którym uznał on masonów za bezzasadnie szykanowanych.

Do rozwiwania wielu mitów związanych z wolnomularstwem przyczyniła się z pewnością ciesząca się dużym zainteresowaniem publiczności wystawa *W złocie i błękicie*, zorganizowana z okazji siedemdziesięciolecia ruchu wolnomularskiego. Ekspozycję tę, poświęconą historii ruchu i myśli masonskiej, zaprezentowano w latach 1992 – 1995 w czterech fińskich miastach, a następnie w kilku innych krajach.

Prace historyczno-badawcze, poświęcone ruchowi masonskiemu, prowadzi Loża „Minerva” no 27. Publikuje ona rocznik „Annales Minervae” oraz serię studiów „Acta Minervae”. Od 1956 roku ukazuje się dwumiesięcznik wolnomularski „Koilliskulma” („Północnowschodni Zakątek”), który od 1989 roku jest oficjalnym organem Wielkiej Loży. W 1989 roku powstało przy nim wydawnictwo o tej samej nazwie. Aktualnie wolnomularstwo podległe Wielkiej Loży skupia w tysiącu trzystu lożach cztery tysiące dziewięćset sześćdziesięciu braci (stan na 1994 roku), zarówno fińsko- jak i szwedzkojęzycznych, z czego trzy tysiące w rejonie Helsinek. Jedyna fińska Loża „Fööniks” działa od 1993 roku w Estonii. Wielkim Mistrzem Wielkiej Loży Finlandii jest Pentti Somerto (ur. w 1927 roku), prawnik, a zarazem czołowy fiński działacz gospodarczy, były wieloletni szef Centralnego Zrzeszenia Pracodawców. Druga grupa tysiąca stu fińskich masonów, pochodzą-

cych niemal wyłącznie ze szwedzkojęzycznego południa i zachodu kraju, pracuje w lożach należących do Wielkiej Kapituły w Finlandii, podporządkowanej Wielkiemu Mistrzowi Zakonu Szwedzkich Wolnomularzy. Mistrzem Wielkiej Kapituły jest dr teologii Jarl Jergmar (ur. w 1935 roku). Główne ośrodki szwedzkiego obrządku to: Helsinki, Aabo, Vasa, Mariehamn i Jakobstad.

Masoński system wartości

Instytut Badawczy Kościoła luterńskiego Finlandii (należy do niego dziewięćdziesięciu sześciu fińskich masonów) opublikował niedawno w swej serii wydawniczej – jako publikację nr 65 – pracę dyrektora Instytutu dr. Harri'ego Heino poświęconą systemowi wartości, etyce i religijności miejscowych wolnomularzy oraz ich stosunkowi do Kościoła i wspólnot religijnych. Wynika z niej, że fińska masoneria, podobnie jak inne regularne obediencje północnej Europy charakteryzuje się pozytywnym stosunkiem do wiary oraz Kościoła, a w swej pracy kieruje się ideami humanizmu, chrześcijaństwa i Oświecenia. Mimo iż w fińskim wolnomularstwie tylko w trzech najwyższych systemach stopni wymagana jest wiara w Trójcę Świętą, aż dziewięćdziesiąt pięć procent masonów deklaruje wiarę w Transcendencję (Wielkiego Architekta Wszechświata), a czterdzieści trzy procent w Boga osobowego (przy średniej krajowej dwadzieścia pięć procent). Nie zmienia to faktu, że kierownictwo Kościoła odnosi się do masonerii z pewną rezerwą, choć nigdy nie zdecydowało się na wprowadzenie zakazu wstępowania do łóż swych duchownych, a w trudnych chwilach występowało w jego obronie. Ostatecznym celem badań przeprowadzonych przez H. Heino (który sam nie jest wolnomularzem) było określenie wpływu doktryny masońskiej na światopogląd poszczególnych wolnomularzy. Autor dowodzi, iż system wartości, norm i religijności u masonów jest bogatszy i szerszy niż u profanów, zaś identyfikacja z lożą oraz satysfakcja z pracy w niej tym większa, im głębsza jest ich religijność. *Nota bene* tylko co pięćdziesiąty z braci rozczarował się przynależnością do loży, a co szósty deklaruje, że częściowo nie spełnia ona ich oczekiwań. Dwadzieścia dziewięć procent masonów uważa swą pracę w loży za bardzo ważną część swego życia, a pięćdziesiąt procent za ważną. Jeśli chodzi o inne instytucje, to wolnomularzy deklarują największe zaufanie do rodziny, wojska, policji i uniwersytetów. Najniższe notowania mają u nich partie polityczne, związki zawodowe, prasa oraz ruchy ekologiczne.

Fińscy masoni, podobnie jak ich bracia za granicą, prowadzą działalność charytatywną. Pomagają głównie osobom starszym (wspierają między innymi siedem domów starców) oraz finansują badania medyczne z dziedziny geriatry. Wartość tych akcji sięga miliona marek fińskich rocznie. Podobną

aktywność przejawia założone w 1965 roku stowarzyszenie Nova Humana, skupiające około tysiąca wolnomularzy.

Bibliografia selektywna (bez pozycji fińskojęzycznych)

Ekman E., *Highlights of Masonic Life in Nordic Countries. A Brief History of Masonry in Scandinavia*, Turku 1994.

Gold und Himmelblau. Die Freimaurerei, Zeitloses Ideal. Ausstellungskatalog, Turku 1993.

Heino H., *Freemasonry and the Christian Faith. Observations on Religion and Ethics in Finnish Freemasonry*, Pieksaemaeki 1987.

Heino H., *What Does The Finnish Freemason Believe In? The Values, Ethics and Religiosity of Finnish Freemasons*, Pieksaemaeki 1995.

Mogstad S. D., *Frimureri. Mysterier Fellesskap Personlighetsdannelse*, Oslo 1994.

Svenska Frimurare Orden. Matrikel 1995, Stockholm 1995.

Piotr Cegielski (Sztokholm)

DOROCZNE I ŚWIĘTOJAŃSKIE POSIEDZENIA WIELKIEJ ŁOŻY NARODOWEJ POLSKI W 1997 ROKU

19 kwietnia 1997 roku, w „punkcie geometrycznym znanym”, czyli warszawskiej siedzibie łóż WLNP odbyło się – pod młotkiem profesora Janusza Maciejewskiego, Wielkiego Mistrza Wielkiej Łoży Narodowej Polski – doroczne, walne posiedzenie delegatów polskiej Obediencji. Obecnych było dwudziestu czterech delegatów wszystkich warsztatów podległych WLNP, którzy w związku z zakończeniem trzyletniej kadencji Wielkiego Mistrza oraz rocznej kadencji Wielkiego Warsztatu dokonali wyboru nowych Wielkich Świąteł i Wielkich Urzędników.

Wielce Czcigodny Wielki Mistrz, Brat Janusz Maciejewski wygłosił przemówienie podsumowujące kadencję 1994 – 1997. Zwrócił uwagę na jakościowy i ilościowy rozwój Obediencji, zapowiadając rychłe – w czerwcu i grudniu 1997 – roku wniesienie Świąteł do łóż w Poznaniu i Gdańsku, które zakończy prawie dwustuletnią nieobecność polskiego wolnomularstwa w tych miastach. Szczególnie wiele uwagi poświęcił jednak słabościom i niedomaganiom regularnych łóż krajowych, do których zaliczył między innymi spadek zainteresowania pracą społeczną i nadmierne skupienie się na symboliczno-rytualnej stronie „sztuki królewskiej”.